

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Гончарова О.А.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті надано теоретичне обґрунтування суті методичної підготовки майбутнього вчителя англійської мови, викладено особливості здійснення методичної підготовки студентів у ВНЗ. Автором пропонується аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців на визначення поняття «методична підготовка вчителя», висвітлено результати допроектного дослідження, виконаного в рамках спільного проекту Британської ради в Україні та Міністерства освіти і науки України «Шкільний вчитель нового покоління».

Ключові слова: методична підготовка, майбутній вчитель, англійська мова, проект, Британська Рада в Україні, шкільний вчитель.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Поступова інтеграція України в Європейський освітній простір реалізується у підвищенні вимог до мовної освіти як у початковій, середній, так й у вищій школах. Що стосується початкової та середньої ланки, то вже зараз відбувається введення в дію оновлених шкільних програм з іноземних мов, що були розроблені з урахуванням вимог Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Така ситуація у загальноосвітній школі стимулює потребу у фахівцях з високим рівнем практичної, мовної, психолого-педагогічної та методичної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які посилається автор. Різні аспекти підготовки майбутніх педагогів у галузі навчання іноземних мов розглядаються в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців. Аналіз наукової літератури довів, що погляди науковців на питання методичної підготовки вчителя розділилися. Одні (Л. Банашко, О. Бігич, О. Борзенков, Н. Глузман, І. Зимняя, Н. Кузьміна, І. Малова, Т. Мамонтова, С. Ніколаєва, Т. Руденко, С. Сковрцова, Н. Цюлюпа) розглядають методичну компетентність учителя через оволодіння ним системою компонентів: знань, умінь, навичок з урахуванням індивідуальних якостей особистості. Інші (І. Ковальова, С. Сковрцова) розуміють методичну компетентність як готовність учителя до проведення занять та до творчої самореалізації. Вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних із формуванням методичної компетенції вчителя, зробили Є. Азімов, І. Михалевська, Т. Ощепкова, М. Пролигіна, Д. Старкова, Т. Тамбовкіна, А. Щукін та інші. Особливості методичної підготовки вчителів іноземної мови початкової школи розкрито в працях О. Бігич, О. Коломінової, С. Роман; наукові праці Л. Михайлової присвячено формуванню професійно-педагогічної спрямованості особистості вчителя в процесі навчання іноземної мови; сучасні технології підготовки вчителя іноземної мови розроблено В. Карташовою, В. Кузовлевим, І. Москальовою та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Незважаючи на достатньо детальне вивчення науковцями поняття методична підготовка вчителя, неповним залишається обґрунтування методичної готовності саме вчителя англійської мови. Не менш актуальним є питання оновлення методичної складової підготовки студентів, а також приведення у відповідність освітніх стандартів та програми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є теоретичний аналіз

стану методичної підготовки майбутнього вчителя англійської мови, а також виклад основних результатів допроектного дослідження, виконаного в рамках спільного проекту Британської Ради в Україні та Міністерства освіти і науки України «Шкільний вчитель нового покоління».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Методична підготовка виступає окремим напрямом професійної підготовки вчителя англійської мови. Згідно словника методичних термінів професійна компетенція вчителя іноземної мови включає мовну компетенцію (дає уявлення про знання системи іноземної мови та про вміння нею користуватися для розуміння мовлення інших людей і для вираження власних думок в усній/письмовій формі, а також для аналізу мовлення учнів з точки зору його відповідності нормам вичуваної мови), мовленнєву і комунікативну компетенції (здібність до використання іноземної мови як засобу спілкування в різних сферах і ситуаціях) та методичну компетенцію (здібність користуватися іноземною мовою у професійних цілях, навчаючи мови) [1, с. 264].

Р. Гургула визначає професійно-методичну підготовку вчителя як систему організації навчально-виховного процесу, яка передбачає систематизацію та поглиблення набутих методичних знань, постійне вдосконалення практичних вмінь і навичок з метою підготовки студента до організації різних видів практичної діяльності у школі, формування його методичної самостійності [4].

Л. Матвеева вважає, що методичну підготовку слід розглядати значно ширше, ніж тільки вивчення студентами відповідного курсу методики. Авторка виокремлює два взаємопов'язані компоненти методичної підготовки:

- опосередковану методичну підготовку (через професійно-спрямоване викладання суспільно-політичних, психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін);

- безпосередню (через курс методики) [5].

Трактуючи поняття «методична компетенція вчителя іноземної мови» по-різному, всі дослідники все ж вважають її основною метою методичної освіти. В процесі формування методичної компетенції студент набуває методичних знань, оволодіває методичними навичками та вміннями. Як правило, набуття студентом методичних знань здійснюється в межах усіх організаційних форм навчання; оволодіння методичними навичками (на основі набутих методичних знань) – на практичних заняттях і навчальних конференціях; оволодіння методичними вміннями (на основі набутих методичних

знань і сформованих методичних навичок) – впровадження педагогічної практики при проведенні уроків і позакласних заходів з іноземної мови, виступах на методичних семінарах, виконанні курсових робіт та дипломних проектів [3, с. 27].

Спираючись на вищесказане, можна визначити методичну підготовку як процес та результат засвоєння теоретичних знань з методики навчання англійської мови і формування спеціальних методичних знань, умінь і навичок, необхідних для викладання цього предмета. Також методичну підготовку можна розглядати, як педагогічну систему, що має певний зміст і структуру, пов'язану із засвоєнням методичних знань і активним уключенням студента у практичну методичну діяльність.

Як вважає О. Бігич, мета системи методичної підготовки вчителя іноземної мови полягає у формуванні у студентів методичної компетенції вчителя іноземної мови, яка є сукупністю його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктивних й особистісних якостей. Ця сукупність функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчання, освіти, виховання і розвиток школярів засобами іноземної мови, а також спілкуватися з ними в процесі здійснення класної та позакласної діяльності з іноземної мови [2].

З метою вирішення нагального питання поліпшення стану методичної підготовки майбутнього вчителя англійської мови Міністерство освіти і науки України та Британська Рада в Україні започаткували проект «Шкільний вчитель нового покоління». Основна мета проекту – вивчення сучасного стану підготовки вчителя англійської мови в Україні, досвіду університетів України, Великої Британії та інших країн, а також розробка необхідних документів та матеріалів для вдосконалення методичної підготовки майбутніх вчителів англійської мови.

У вищезазначеному проекті взяли участь провідні фахівці з восьми університетів України: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Першим кроком, який здійснила робоча група проекту, було проведення допроектного дослідження, спрямованого на аналіз сучасного стану підготовки майбутнього вчителя англійської мови в Україні та з'ясування його відповідності сучасним вимогам. Члени робочої проаналізували освітні стандарти, навчальні плани і програми, за якими ВНЗ України готують майбутніх вчителів англійської мови, анкетували всіх учасників навчально-виховного процесу, а саме учнів, студентів, учителів шкіл, викладачів, деканів факультетів, завідувачів кафедр, ректорів вищих навчальних закладів.

Вивчаючи чинні нормативні документи в галузі іншомовної освіти, члени робочої групи зробили наступні висновки: спеціальним наказом Міністерства освіти і науки України було створено робочу групу для розроблення стандарту вищої освіти за освітньо-професійною програмою підготовки за спеціальністю 6.0101103 Педагогіка і методика середньої освіти, іноземна мова за напрямом під-

готовки 0101 Педагогічна освіта. Вищезгаданий стандарт було затверджено наказом МОН № 900 «Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти за напрямом підготовки 0101 «Педагогічна освіта» від 01.12.2004 р. Певні корективи були внесені після введення нового переліку спеціальностей і спеціалізацій у 2007 році та на підставі Листа МОН № 4.4-20/545 від 19.02.2009 р. «Про підготовку до друку та загального користування фрагменту Освітньо-професійної програми підготовки за відповідним напрямом в частині розподілу загального навчального часу, переліку та обсягу нормативних дисциплін». Зважаючи на те, що стандарти, як правило, є чинними впродовж 10 років, у 2014 р. з'являється необхідність розроблення нових стандартів з урахуванням сучасних підходів до викладання іноземних мов і підготовки вчителів. Крім того, існує нагальна потреба у розробленні стандартів для ОКР «магістр».

Окрім стандартів члени робочої групи зосередили свою увагу на навчальних планах підготовки студентів за напрямом 6.020303 Філологія. Мова і література (англійська), спеціальністю 7.02030302 Філологія. Мова і література (вивчається дві або три мови), 8.02030302 Філологія. Мова і література (вивчається дві мови). До розгляду бралися навчальні плани вищезазначених ВНЗ України. В результаті аналізу складових навчального плану (лінгвістична, психолого-педагогічна та методична) було встановлено, що середній показник методичної компоненти становить лише 2,3% від загальної кількості годин (8640). Кількість годин, відведених на вивчення відповідної дисципліни (оскільки в більшості вишів методична складова представлена єдиною дисципліною «Методика навчання іноземної мови»), знаходиться в діапазоні від 108 до 162 годин, серед них на аудиторні заняття виділено у середньому 60-100 годин. У деяких університетах методична підготовка за ОКР магістр взагалі не відбувається, а там, де вона має місце, її відсоток від загальної кількості годин є невисоким – від 2,5% до 5,8%. У восьми навчальних планах підготовки спеціалістів – вчителів двох іноземних мов – методична складова представлена тільки в одному університеті через навчальну дисципліну «Навчання іноземної мови у профільній школі» (36 год.).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. В процесі навчання необхідно зважати на наявність взаємозв'язку методичної діяльності майбутнього вчителя з процесом його підготовки та станом готовності до її здійснення. Сама підготовка виступає умовою формування готовності до методичної діяльності, яка, в свою чергу, є результатом і показником якості підготовки й реалізується та перевіряється у практичній діяльності. В процесі навчання студента в ВНЗ паралельно повинні розвиватися три основні системи: система методичних знань, система методичних навичок і система методичних умінь. Отже, студенти – майбутні вчителі англійської мови – повинні володіти технологіями формування кожного виду іншомовної комунікативної компетенції у школярів. Інакше кажучи, студенти повинні набути певного рівня сформованості методичної компетенції учителя іноземної мови, достатнього для успішного формування у школярів усіх видів іншомовної комунікативної компетенції як на уроках, так і в позакласній роботі з іноземної мови.

Підвищення ефективності навчання та відповідного зростання якості методичної підготовки майбутнього вчителя англійської мови можливе

за умови раціонального планування, організації та управління самостійною та науково-дослідною роботою студентів, керівництва та контролю за проходженням ними педагогічної практики. Ефективність методичної підготовки майбутніх учителів англійської мови можна значно підвищити, якщо в системі вищої педагогічної освіти реалізувати оновлену модель професійно-методичної підготовки студентів факультетів іноземних мов. Н. Проценко додає, що методичний портфель є також одним із інструментів постійної фіксації сту-

дентом своїх методичних досягнень, що посилює методичну компоненту його підготовки [6, с. 304].

Майбутнє методики навчання іноземної мови за поступовою її інтеграцією з загальною педагогікою, віковою та педагогічною психологією, з лінгвокраїнознавством і зарубіжною літературою, використанням комп'ютерних навчальних програм і відеокурсів. Перспективним напрямом діяльності члени робочої групи проекту «Шкільний вчитель нового покоління» вбачають розроблення типової навчальної програми з методики навчання англійської мови.

Список літератури:

1. Азимов Э.Г., Шукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). / Э.Г. Азимов, А.Н. Шукин. – М: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Бігич О.Б. Передумови та складники системи методичної освіти майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи / О.Б. Бігич // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Житомир: ЖДПУ ім. І. Франка, 2003. – Вип. 12. – С. 129-132.
3. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи / О.Б. Бігич. – Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2006. – 199 с.
4. Гургула Р. Специфіка професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя музики / Р. Гургула. – Режим доступу до статті: <http://intkonf.org/gurgula-r-i-spetsifika-profesiyno-metodichnoyi-pidgotovki-maybutnogo-vchitelya-muziki/>
5. Матвеева Л.В. Теоретические аспекты методико-практической подготовки студентов / Л.В. Матвеева // Совершенствование подготовки учителя музыки на музыкально-педагогическом факультете. Сб. науч. статей. – Свердловск: Свердл. ГПИ, 1991. – С. 81-88.
6. Проценко Н.В. Основні форми контролю основні форми формування методичної компетенції вчителя іноземних мов / Н.В. Проценко // Наукові праці Кам'янець-Подільського Національного Університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки (Випуск 18). – 2009. – С. 304-306.

Гончарова О.А.

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого

ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье изложено теоретическое обоснование сути методической подготовки будущего учителя английского языка, освещены особенности методической подготовки студентов в ВУЗе. Автором предлагается анализ взглядов отечественных и зарубежных ученых на определение понятия «методическая подготовка учителя», отражены результаты допроектного исследования, выполненного в рамках совместного проекта Британского совета в Украине и Министерства образования и науки Украины «Школьный учитель нового поколения».

Ключевые слова: методическая подготовка, будущий учитель, английский язык, проект, Британский Совет в Украине, школьный учитель.

Goncharova O.A.

Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmenitsly

PECULIARITIES OF THE METHODOLOGICAL TRAINING OF FUTURE ENGLISH TEACHER

Summary

The article deals with a theoretical analysis of the methodological training of future English teacher, emphasizes the peculiarities of the methodological training of students in high school. The author analyzes the views of domestic and foreign scholars on the definition of "methodological teacher training", highlights the results of the baseline research of a joint project of British Council in Ukraine and Ministry of Education and Science of Ukraine "New Generation School Teacher".

Keywords: methodological training, future teacher, English, project, British Council in Ukraine, a school teacher.